



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

LLO.410.005.04.2017

P/17/073

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

ul. Kilińskiego 210, 90-980 Łódź

T +48 42 239 32 00, F +48 42 239 32 90

llo@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/073 – Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi
Kontroler	Zbigniew Łabęcki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LLO.410.005.04.2017 z dnia 6 kwietnia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku ¹ , adres: 97-500 Radomsko, ul. Brzeźnicka 22 (REGON: 000187850), w tym: Technikum Drzewne i Ochrony Środowiska im. Mikołaja Kopernika ² (REGON: 592146771) oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 im. Mikołaja Kopernika ³ (REGON: 592146794)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Agnieszka Łukomska, Dyrektor Zespołu Szkół, od dnia 1 września 2007 r. ⁴ (dowód: akta kontroli str. 3-5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości⁵ wspieranie kształcenia specjalnego niepełnosprawnych uczniów Technikum i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku w latach szkolnych 2014/2015 – 2016/2017⁶.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W celu realizacji edukacji włączającej uczniów niepełnosprawnych do Zespołu Szkół przyjęto wszystkich uczniów, którzy złożyli w badanym okresie orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznych o potrzebie kształcenia specjalnego. Dla każdego w tych uczniów zespoły nauczycieli terminowo opracowały indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne, w których uwzględnione zostały ogólnie sformułowane zalecenia ww. orzeczeń. Zespół Szkół w swojej ofercie posiadał zajęcia rewalidacyjne, terapii pedagogicznej oraz dydaktyczno-wyrównawcze. W przypadku każdego ucznia objętego kształceniem specjalnym w IPET zalecano zajęcia rewalidacyjne w obowiązującym wymiarze oraz - w miarę potrzeby - pozostałe z ww. zajęć.

Zespół Szkół był wyposażony w niezbędne pomoce dydaktyczne dla potrzeb niepełnosprawnych uczniów oraz w pomieszczenia dydaktyczne do realizacji zajęć rewalidacyjnych.

W Zespole Szkół zagwarantowana była opieka medyczna oraz – pomimo braku takiego obowiązku – opieka świetlicowa. Nie występowały problemy w zakresie integracji uczniów niepełnosprawnych ze środowiskiem rówieśniczym.

¹ Dalej zw. „Zespołem Szkół” lub „Szkołą”.

² Dalej zw. „Technikum”.

³ Dalej zw. „ZSZ”.

⁴ Dalej zw. „Dyrektorem Szkoły”, „Dyrektorem”.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

⁶ Dalej zw. „kontrolowanym okresem” lub „badanym okresem”. Do tego okresu można zaliczyć działania wcześniejsze (przed rokiem szkolnym 2014/2015), związane z zakresem niniejszej kontroli.

Nieprawidłowości dotyczyły głównie:

- niezatrudnienia tyflopédagoga i/lub surdopédagoga, pomimo uczęszczania do Zespołu Szkół uczniów słabowidzących i ucznia z niepełnosprawnościami sprzężonymi (słabowidzenie i słabosłyszenie), co zdaniem Pani Dyrektor było spowodowane brakiem takiego zalecenia w wydanych tym uczniom orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego,
- niezrealizowania zaplanowanej liczby zajęć rewalidacyjnych, m.in. z powodów leżących po stronie uczniów i ich rodzin. Zespół Szkół jednak nie podjął w tym zakresie skutecznych działań motywacyjnych,
- braku kompletnego udokumentowania wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania uczniów.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Określenie form i sposobów wsparcia kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Opis stanu
faktycznego

1.1. W kontrolowanym okresie w Szkole obowiązywał tekst ujednolicony statutu wprowadzony zarządzeniem Nr 1/2014 z 28 stycznia 2014 r. oraz tekst ujednolicony wprowadzony zarządzeniem nr 5/2015 z 7 grudnia 2015 r. W obu ww. wersjach statutu zawarte zostały postanowienia dotyczące m.in.: opieki nad uczniami ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi; dostosowania nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów (indywidualizacji nauczania); udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej; tworzenia i zadań zespołów dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i/lub orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania. W Statucie z 7 grudnia 2015 r. ww. zadania doprecyzowano m.in. o zapisy dotyczące: zapewnienia pobierania nauki we wszystkich typach szkół i placówek Szkoły przez młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami; zapewnienia zajęć rewalidacyjnych uczniów oraz zajęć z pomocy psychologiczno – pedagogicznej. Statut zamieszczony został na stronie internetowej Zespołu Szkół⁷.

(dowód: akta kontroli str. 6-11, 199)

W Szkole obowiązywał dokument zatwierdzony w dniu 20 września 2013 r. przez jej Dyrektora pn. „Procedura zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku”. Dokument określał m.in.:

- zasady dostarczania orzeczenia (osobiście, drogą pocztową, przez rodzica, opiekuna prawnego lub ucznia),
- zasady powołania i zadania zespołu⁸ opracowującego indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny⁹.

Procedura ta określała m.in., że rodzice lub prawni opiekunowie dziecka informowani są o ustalonych dla dziecka formach, sposobach, wymiarze godzin i okresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz o terminie spotkania zespołu, a także mogą uczestniczyć w pracach zespołu.

Załącznikiem do ww. procedury był wzór IPET w następującym układzie:

⁷ <https://drzewniak.edupage.org/text/?text=text/text1&subpage=1>

⁸ Dalej zw. dalej „zespołem”.

⁹ Dalej zw. „IPET”.

- I. Charakterystyka ucznia (mocne i słabe strony).
 - II. Cele programowe (edukacyjne i terapeutyczne).
 - III. Zakres dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.
 - IV. Rodzaj pomocy i wsparcia niezbędny dla realizacji założonych celów.
 - V. Metody i formy pracy z uczniem.
 - VI. Rodzaj i zakres współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami.
 - VII. Działania wspierające rodziców ucznia.
 - VIII. Zakres współpracy z innymi placówkami.
 - IX. Ustalone przez dyrektora formy, sposoby, okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiar godzin.
 - X. Ocena efektywności – zalecenia do dalszej pracy.
 - XI. Terminy spotkań zespołu powołanego dla ucznia.
- Pani Dyrektor wyjaśniła, że ww. procedura została udostępniona dla uczniów i ich rodziców (opiekunów prawnych) w bibliotece szkolnej, u pedagoga oraz dyrektora i wicedyrektora Szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 12-18, 432-436)

1.2. W regulaminach rekrutacji kandydatów do pierwszych klas Technikum i ZSZ na rok szkolny 2016/2017 podano, że rekrutacja ta odbywać się będzie w systemie elektronicznym NABÓR OPTIVUM firmy VULCAN. Wskazano m.in., że:

- kandydaci z wadami słuchu, wzroku, narządów ruchu i innymi schorzeniami dołączają do podania o przyjęcie do Szkoły orzeczenie kwalifikacyjne publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej (§ 2, ust.3),
- w przypadku równorzędnych wyników uzyskanych przez kandydatów w postępowaniu rekrutacyjnym, pierwszeństwo w przyjmowaniu do Szkoły mają m.in.: kandydaci z problemami zdrowotnymi posiadającymi opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (§ 4, ust.5).

W latach 2014/2015 i 2015/2016 regulaminy rekrutacji do Szkoły opracowywała w systemie elektronicznym firma VULCAN. Regulaminy te są już niedostępne po zalogowaniu się do systemu, a Szkoła ich nie archiwizowała.

(dowód: akta kontroli str. 19-26,

1.3. W kontrolowanym okresie do klas pierwszych Technikum i ZSZ przyjętych zostało 14 uczniów, których rodzice przedstawili prawidłowe i aktualne orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne¹⁰, z tego:

- do Technikum w latach szkolnych 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017 przyjęto łącznie trzech uczniów, odpowiednio: słabowidzącego, z niepełnosprawnościami sprzężonymi (słabowidzenie i słabosłyszenie) i z niepełnosprawnością ruchową (niedowład wiotki kończyn dolnych). Ostatniemu z ww. uczniów PPP wydała orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania,
- do ZSZ przyjęto 11 uczniów (10 niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim i jednego słabowidzącego), z tego: pięciu w roku szkolnym 2014/2015, dwóch w roku 2015/2016 i czterech w roku 2016/2017.

Ponadto w kontrolowanym okresie do ZSZ uczęszczało dwóch uczniów z wydanymi orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, którzy rozpoczęli naukę przed rokiem szkolnym 2014/2015.

Nie wystąpiły przypadki odmowy przyjęcia do Szkoły uczniów, których rodzice przedstawili orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

¹⁰ Dalej zw. „PPP”.

Przed przyjęciem ww. uczniów do Szkoły, ich rodzice złożyli aktualne zaświadczenia lekarskie o braku przeciwwskazań do realizacji kształcenia praktycznego w wybranych zawodach.

Spośród 14 uczniów przyjętych do Szkoły w kontrolowanym okresie i wymagających kształcenia specjalnego, trzech przyjętych zostało do różnych oddziałów Technikum, liczących od 30 do 36 osób. W przypadku 11 uczniów ZSZ:

- w roku szkolnym 2014/2015, przyjęto pięciu uczniów, z tego trzech do jednego oddziału (z tego dwie osoby w roku 2014/2015 zrezygnowały z nauki). Oddział liczył 36 osób i 27 w kolejnych latach. Pozostali dwaj uczniowie skierowani zostali do innych oddziałów: jeden do liczącego 38 osób i 29 w kolejnych latach, a jeden do liczącego 36 osób na początek i 32 na koniec roku szkolnego (uczeń ten po roku przeniesiony został do Ośrodka Szkolno-Wychowawczego).
- w roku 2015/2016 przyjęto dwóch uczniów do różnych oddziałów, liczących 25 i 28 osób, a w kolejnym roku odpowiednio 22 i 19,
- w roku 2016/2017 przyjęto czterech uczniów do jednego oddziału liczącego 33 osoby (trzech uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim i jeden słabowidzący).

W odniesieniu do liczby uczniów wymagających kształcenia specjalnego uczęszczających do jednego oddziału (np. 4 osoby w roku 2016/2017) Pani Dyrektor wyjaśniła, że przydział uczniów do poszczególnych oddziałów następuje zgodnie z zawodem wybranym przez ucznia.

(dowód: akta kontroli str. 27-29, 195, 412-418, 432-436)

1.4. Dla każdego z uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w Szkole opracowano indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny. IPET opracowano według wzoru określonego w „Procedurze zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej...” (przedstawionej w pkt 1.1. wystąpienia), zgodnie z wymogami określonymi w § 5 rozporządzenia MEN z 2010 r.¹¹ i § 6 rozporządzenia MEN z 2015 r.¹² IPET zostały utworzone terminowo, przez zespoły, w skład których wchodził nauczyciele danego ucznia koordynowane przez wychowawców klas.

Jak wyjaśniła Pani Dyrektor rodzice byli powiadamiani o terminach spotkań zespołów opracowujących IPET dla ich dzieci, jednak nie uczestniczyli w spotkaniach tych zespołów oraz nie występowali o przekazanie im kopii IPET.

W IPET sporządzonych w czasie obowiązywania rozporządzenia MEN z 2010 r., po dniu 30 września 2015 r. (tj. po wejściu w życie rozporządzenia MEN z 2015 r.), nie zastąpiono określenia „upośledzenie umysłowe” określeniem „niepełnosprawność umysłowa”. Pani Dyrektor wyjaśniła, że w IPET stosowano określenia, jak wskazane w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego (wydanych na czas nauki w szkole ponadgimnazjalnej, a w jednym przypadku bezterminowo, a więc ważnych w całym kontrolowanym okresie¹³).

(dowód: akta kontroli str. 27-194, 412-418, 438-441)

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 414), dalej zw. „rozporządzeniem MEN z 2010 r.”

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.(Dz.U. z 2015 r. poz. 1113), dalej zw. „rozporządzeniem MEN z 2015 r.”

¹³ Uwaga kontrolera.

1.5. Na podstawie badanej próby dokumentacji dotyczącej 10 uczniów, dla których PPP orzekły potrzebę kształcenia specjalnego (3 uczniów Technikum¹⁴ i 7 uczniów ZSZ¹⁵), stwierdzono, że zakres określonej w IPET pomocy odpowiadał ogólnie sformułowanym zaleceniom PPP zawartym w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego.

(dowód: akta kontroli str. 30-110, 136-165)

Ustalone
nieprawidłowości

1. Zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia MEN z 2015 r., szkoły m.in. zapewniają integrację uczniów ze środowiskiem rówieśniczym, w tym z uczniami pełnosprawnymi.

Zarówno w Statucie Szkoły, jak i w we wszystkich IPET (utworzonych po 30 września 2015 r. oraz obowiązujących po ww. dacie, a utworzonych wcześniej) nie określono ww. działań. Pani Dyrektor wyjaśniła, że zapisy w Statucie zapewniają równe traktowanie wszystkich uczniów oraz, że wszyscy uczniowie mają możliwość uczestniczenia we wszystkich formach aktywności pozalekcyjnej Szkoły, np. w imprezach sportowych, kulturalnych, czy wycieczkach.

(dowód: akta kontroli str. 11, 30-194, 438-441)

Nie negując przytoczonych wyżej argumentów, wskazujących na brak dyskryminacji uczniów niepełnosprawnych przez Szkołę, NIK wskazuje, że zadania Szkoły w zakresie integracji uczniów niepełnosprawnych ze środowiskiem rówieśniczym nie zostały jednak określone w ww. dokumentach.

2. W dokumentacji szkolnej trzech uczniów objętych kształceniem specjalnym (na 16 zbadanych przypadków) zaświadczenia lekarskie o braku przeciwwskazań do realizacji zajęć praktycznych straciły ważność, tj.:
 - zaświadczenie ucznia technikum (z niesprawnością sprzężoną) straciło ważność 30 września 2016 r. Uczeń uczęszczał do Szkoły w roku 2016/2017,
 - zaświadczenia dwóch uczniów ZSZ (straciły ważność w dniach 30 czerwca 2015 r. i 1 lipca 2016 r. Uczniowie ci uczęszczali do Szkoły w latach 2015/2016 i 2017/2017.

Wskazani uczniowie dopiero w czasie przeprowadzania niniejszej kontroli dostarczyli do Szkoły ważne zaświadczenia lekarskie (zaświadczenia wydane w dniach 22 i 24 maja 2017 r.).

Pracownik Szkoły odpowiedzialny za prowadzenie ww. dokumentacji, brak ważnych zaświadczeń lekarskich tłumaczył trudną sytuacją materialną młodzieży (wydanie takiego zaświadczenia jest odpłatne), wskazał również, że w sprawie odnowienia ww. zaświadczeń uczniowie byli wcześniej ponaglani. Jak wykazują wyniki niniejszej kontroli działania te przez długi okres czasu nie były skuteczne (w jednym przypadku prawie przez okres dwóch lat szkolnych, a w dwóch przypadkach - prawie przez okres jednego roku). W okresie tym uczniowie ci mogli uczestniczyć w zajęciach praktycznych na terenie Szkoły, nie posiadając aktualnych zaświadczeń o braku przeciwwskazań do ich realizacji.

(dowód: akta kontroli str. 195, 437)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. Z dokumentacji nie wynikało, aby rodzice (opiekunowie prawni uczniów) byli zapoznawani z planowanym wsparciem udzielanym ich dzieciom, określonym w IPET. Pani Dyrektor wyjaśniła, że rodzice uczniów objętych kształceniem

¹⁴ Orzeczenia: nr 108 z 22.10.2014 r. (słabowidzenie), nr 442-2014/2015 z 17.06.2015 r. (niepełnosprawności sprzężone – słabowidzenie i słabosłyszenie) oraz nr 11/2016-17 z 20.09.2016 r. (niepełnosprawność ruchowa).

¹⁵ Niepełnosprawność intelektualna w st. lekkim – orzeczenia: nr 4250-84/28/08-09 z 1.10.2008 r., nr 70 z 5.12.2014 r., nr 15/2015-16 z 21.09.2015 r., nr 233 z 2.07.2015 r., nr 216 z 2.07.2014 r., nr 289 z 5.07.2013 r. oraz słabowidzenie – orzeczenie nr 60-2016/2017 z dn. 21.09.2016 r.

specjalnym byli zapoznawani z planowaną pomocą podczas indywidualnych rozmów z wychowawcą i nauczycielami oraz przy okazji wywiadówek. Faktu tego jednak nie udokumentowano.

(dowód: akta kontroli str. 30-194, 438-441)

Zdaniem NIK zasadnym jest uwzględnienie we wzorze IPET miejsca na podpis rodzica (opiekuna prawnego) potwierdzający zapoznanie się z tym dokumentem i akceptację działań Szkoły w zakresie pomocy udzielanej uczniom niepełnosprawnym.

2. Strona internetowa szkoły nie została dostosowana do potrzeb osób słabowidzących, a Szkoła nie podejmowała działań w zakresie takiego dostosowania. Pani Dyrektor wyjaśniła, że strona ta jest prowadzona w szablonie zewnętrznym firmy Librus, która dopiero pracuje nad zmianą jej formy i dostosowaniem dla osób słabowidzących.

(dowód: akta kontroli str. 196-197, 432-436, 443-446)

NIK wskazuje, że do Szkoły uczęszczają uczniowie słabowidzący i dlatego zasadnym jest podjęcie działań w celu dostosowania szkolnej strony internetowej do potrzeb tych uczniów.

3. Na stronie internetowej Szkoły (w zakładce „warunki rekrutacji”) została zamieszczona nieobowiązująca „Procedura przyjmowania uczniów do szkół wchodzących w skład Zespołu Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku”. Procedura ta była nieaktualna od czasu naboru na rok szkolny 2012/2013, tj. od czasu obowiązywania na terenie powiatu radomszczańskiego naboru w systemie elektronicznym. Pani Dyrektor wyjaśniła, że procedura nie została usunięta ze strony internetowej Szkoły przez niedopatrzenie. Usunięcie to nastąpiło w czasie trwania niniejszej kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 11, 198, 432-436, 443-446)

NIK wskazuje, że publikowanie na stronie internetowej Szkoły, przez okres pięciu lat, nieaktualnej procedury naboru mogło dezinformować kandydatów na uczniów Szkoły i ich rodziców (sugerowało możliwość innej formy naboru, niż jedynie obowiązujący nabór w systemie elektronicznym).

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości określenie form i sposobów wsparcia kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2. Zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych do realizacji wsparcia kształcenia specjalnego

Opis stanu faktycznego

2.1. Budynek Szkoły nie w pełni był przystosowany dla uczniów i rodziców uczniów niepełnosprawnych ruchowo, składał się z części parterowych, piętrowej i dwupiętrowej, jednak nie posiadał windy.

W latach 2014/2015 i 2015/2016 do Szkoły nie uczęszczali uczniowie niepełnosprawni ruchowo. Od roku 2016/2017 do Szkoły uczęszczał jeden uczeń z niepełnosprawnością ruchową (niedowład wiotki kończyn dolnych), swobodnie poruszający się, bez żadnego wsparcia.

Ewentualnie uczęszczające do Szkoły osoby ze znaczną niepełnosprawnością ruchową (poruszające się na wózkach lub o kulach) miałyby utrudniony dostęp do nw. pomieszczeń:

- pomieszczenia zajęć rewalidacyjnych i pokoju pedagoga szkolnego, zlokalizowanych na drugim piętrze,

- świetlicy na pierwszym piętrze,
- pomieszczenia do zajęć rewalidacyjnych i nauczania indywidualnego oraz gabinetu profilaktyki medycznej, zlokalizowanych trzy stopnie poniżej poziomu parteru budynku frontowego.

Występowały natomiast następujące udogodnienia dla niepełnosprawnych ruchowo:

- podjazd przy schodach do głównego wejścia Szkoły,
- wejście z poziomu chodnika do parterowego budynku warsztatów szkolnych,
- wyznaczone dwa miejsca parkingowe dla niepełnosprawnych, przy ww. wejściach do szkoły,
- toaleta dla niepełnosprawnych w parterowym budynku warsztatów szkolnych.

Pani Dyrektor wyjaśniła, że w ramach działań dalszego przystosowania budynku Szkoły dla potrzeb niepełnosprawnych ruchowo, planowane jest przygotowanie na rok szkolny 2017/2018 dwóch pomieszczeń do zajęć rewalidacyjnych i indywidualnego nauczania w ww. parterowym budynku warsztatów szkolnych.

Istniejące w Szkole dwa pomieszczenia do zajęć rewalidacyjnych (w tym jedno dodatkowo – do zajęć nauczania indywidualnego) były dobrze doświetlone i wyposażone m.in. w: sprzęt elektroniczny (komputery, drukarki, tablety, tablice multimedialne z rzutnikami, odtwarzacze cd), szkła powiększające, w tym lampę ze szkłem powiększającym, książki, zeszyty do ćwiczeń, gry logiczne oraz artykuły piśmiennicze i dekoracyjne.

Gabinet profilaktyki medycznej wyposażony był m.in. w biurko z komputerem, leżankę, szafę na środki opatrunkowe i umywalkę. Zatrudniona w nim osoba posiadała kwalifikacje higienistki szkolnej (pracownik ZOZ).

Jak wyjaśniła Pani Dyrektor, w kontrolowanym okresie w Szkole nie wystąpiła konieczność podawanie uczniom leków. W przypadku takiej konieczności leki może podawać higienistka szkolna.

Pomimo braku takiego obowiązku w szkole ponadgimnazjalnej, w Szkole funkcjonowała świetlica szkolna, w wymiarze 26 godzin tygodniowo. Pomieszczenie to wyposażono w stoły i krzesła dla 31 osób, w tym 4 stanowiska komputerowe.

(dowód: akta kontroli str. 200-202, 412-418, 432-436)

2.2. W latach szkolnych 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017 w Technikum i ZSZ zatrudnionych było odpowiednio 57, 51 i 49 nauczycieli (odpowiednio na: 52,48; 47,76 i 47,57 etatu), w tym: 17, 16 i 16 wychowawców¹⁶ oraz: 2, 2 i 3 specjalistów z zakresu oligofrenopedagogiki, a ponadto (w całym kontrolowanym okresie) dwóch pedagogów szkolnych (1,5 etatu), w tym jeden ze specjalizacją z zakresu terapii pedagogicznej. Nie zatrudniano: psychologa, surdopedagoga, tyflop pedagoga, czy też pomocy nauczyciela. Tygodniowy godzinowy wymiar etatu wynosił: 18 godzin w przypadku nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych teoretycznych, 20 godzin (pedagog szkolny i doradca zawodowy), 22 godziny (nauczyciele zawodów praktycznych), 26 godzin (nauczyciele w świetlicy) i 30 godzin (bibliotekarze).

Nauczyciele odbyli szereg szkoleń dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym w zakresie wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno organizowanych przez Szkołę (szkolenia Rady Pedagogicznej prowadzone przez ośrodki doskonalenia nauczycieli oraz przez pracowników PPP w Radomsku), jak i formie szkoleń indywidualnych. Szkoła sfinansowała szkolenia dla Rady Pedagogicznej oraz – w jednym przypadku – kurs dla pedagoga szkolnego z zakresu terapii pedagogicznej.

¹⁶ Liczba oddziałów ZSZ/Technikum: 9/8 w roku szk. 2014/2015, 9/7 w roku 2015/2016 i 8/8 w roku 2016/2017.

Szkoła dysponowała literaturą fachową z zakresu psychologii dla nauczycieli pracujących z niepełnosprawnymi dziećmi (7 tytułów wydanych po 2010 r.). Książki te były dostępne dla nauczycieli (znajdowały się w pokojach do zajęć z rewalidacji).
(dowód: akta kontroli str. 203-218)

2.3. W latach 2015 i 2016 Szkoła otrzymała środki finansowe na realizację kształcenia specjalnego (rozd. 80150¹⁷) odpowiednio w wysokości: 93.184 zł i 167.595 zł, a wykorzystała: 93.094,86 zł (99,9%) i 167.158,91 zł (99,7%).

Wysokość ogólnej kwoty środków w ww. rozdziale przyznanych Szkole na dany rok była wskazywana przez organ prowadzący. Podziału środków na poszczególne paragrafy dokonywano w Szkole, z uwzględnieniem wynagrodzeń nauczycieli realizujących zajęcia rewalidacyjne, pomocy niezbędnych do prowadzenia tych zajęć oraz potrzeb remontowych i wyposażenia pomieszczeń do rewalidacji.

Zarząd Powiatu Radomszczańskiego w dniu 8 października 2015 r. wydał uchwałę nr 99/2015/V *w sprawie ustalenia kryteriów podziału wydatków na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży*, w której wskazano na jakie cele i w jakich proporcjach przeznacza się środki finansowe w rozdz. 80150, w tym m.in. na ucznia z orzeczeniem, wynagrodzenia nauczycieli i innych osób oraz bieżące utrzymanie.

Dyrektor Szkoły monitorował środki wydatkowane na realizację kształcenia specjalnego, potwierdzając każdorazowo faktury VAT dokumentujące wydatki oraz sprawozdania RB-28S imienną pieczęcią i własnoręcznym podpisem.

W badanym okresie Szkoła nie pozyskiwała środków zewnętrznych na realizację zadań dot. wsparcia kształcenia specjalnego. W opinii Pani Dyrektor, środki finansowe w rozdz. 80150 były wystarczające na realizację ww. zadań.

(dowód: akta kontroli str. 219-276, 432-436, 438-441, 443-446)

Z informacji uzyskanej ze Starostwa Powiatowego w Radomsku wynika, że wysokość środków naliczonych dla powiatu radomszczańskiego na realizację zadań wspomagających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy w ramach części oświatowej subwencji ogólnej wynosiła 6.732.436 zł w 2015 r. i 6.963.340 zł w 2016 r.

Na rok 2015 na ten cel zaplanowano środki w wysokości 6.725.967 zł (wg planu na koniec marca 2015 r.), 6.788.192 zł (wg planu na koniec września 2015 r.) i 6.818.576 zł (wg planu na koniec 2015 r.), a na rok 2016 - 6.770.462 zł (wg planu na koniec grudnia 2015 r.), 6.771.492 zł (wg planu na koniec marca 2016 r.), 7.066.233 zł (wg planu na koniec września 2016 r.) i 7.138.366 zł (wg planu na koniec 2016 r.)

Na ww. cel wydatkowano: w 2015 r. - 6.817.331,76 zł (99,98% kwoty zaplanowanej), a w 2016 r. - 7.137.352,11 zł (99,99% kwoty zaplanowanej).

Środki powyższe planowano dla szkół ponadgimnazjalnych oraz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Radomsku.

Według wyjaśnień Starosty, Wydział Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku monitorował stopień realizacji wydatków zaplanowanych na kształcenie specjalne. Comiesięcznie prowadzona była analiza wykonania wydatków na podstawie sprawozdań Rb-28S, składanych przez placówki oświatowe. Zdaniem Starosty poziom finansowania specjalnej organizacji nauki był wystarczający. Zapewniał realizację podstawy programowej, zabezpieczał zakup wymaganych pomocy

¹⁷ W rozdziale 80150 - *Organizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych, gimnazjach, liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych i szkołach zawodowych oraz w szkołach artystycznych.*

naukowych oraz umożliwiał usuwanie barier architektonicznych dla młodzieży niepełnosprawnej w obiektach oświatowych.

(dowód: akta kontroli str. 277-323)

2.4. Dokumentacja uczniów objętych kształceniem specjalnym (orzeczenia, IPET) przechowywana była w pokoju pedagoga szkolnego w szafie zamykanej na klucz.

Dane o uczniach niepełnosprawnych, wprowadzone do elektronicznego Systemu Edukacji Oświatowej¹⁸ (tab. NP1 i NP2) wg stanu na koniec marca i września 2015 r., 30 września 2016 r. i 31 marca 2017 r. były zgodne ze stanem faktycznym, czyli z informacjami zawartymi w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego (liczba uczniów niepełnosprawnych, rodzaj niepełnosprawności). Dane na koniec września 2014 r. i marca 2016 r. były wyższe o jedną osobę w stosunku do stanu wynikającego z dostarczonych do Szkoły orzeczeń.

(dowód: akta kontroli str. 200-201, 324-327)

Ustalone
nieprawidłowości

1. Pomimo uczęszczania do Szkoły trzech uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na słabowidzenie¹⁹ i niepełnosprawności sprzężone (słabowidzenie i słabosłyszenie)²⁰, w Szkole nie zatrudniono tyflop pedagoga i surdopedagoga, powierzając prowadzenie zajęć rewalidacyjnych nauczycielom posiadającym kwalifikacje z zakresu oligofrenopedagogiki. Pani Dyrektor wyjaśniła, że nie zatrudniła ww. specjalistów, ponieważ nie było takiego zalecenia w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanych przez PPP.

(dowód: akta kontroli str. 203, 412-418)

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela ww. wyjaśnienia. W ocenie Izby rzetelna rewalidacja orzeczonych zaleceń dla dziecka słabowidzącego i/lub słabosłyszącego powinna być realizowana przez osobę posiadającą kwalifikacje odpowiednie do danej niepełnosprawności - tyflop pedagoga i surdopedagoga.

2. W SIO (tab. NP 2²¹), na koniec września 2014 r. i koniec marca 2016 r., wykazano liczbę uczniów wyższą o jedną osobę w stosunku do stanu wynikającego z dostarczonych do Szkoły orzeczeń.

W przypadku błędu na dzień 31 marca 2016 r., pracownik Szkoły odpowiedzialny za wprowadzanie danych do SIO wyjaśnił, że było to spowodowane omyłkowym ujęciem niepełnosprawnego intelektualnie ucznia ZSZ, który w lutym 2016 r. osiągnął pełnoletniość i zrezygnował z dalszej edukacji.

Dane w SIO na dzień 30 września 2014 r. uwzględniały słabowidzącego ucznia Technikum, który 4 września 2014 r. dostarczył orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane na czas do ukończenia gimnazjum. Ważne orzeczenie (na czas do ukończenia nauki w szkole ponadgimnazjalnej) dostarczone zostało do Szkoły w dniu 21 listopada 2014 r.²²

Pani dyrektor wyjaśniła, że podjęto decyzję o wyszczególnieniu ww. ucznia w SIO w tab. NP 2, „ponieważ jego rodzic dostarczył do Szkoły orzeczenie wydane na czas do ukończenia gimnazjum i poinformował, że czekają na aktualizację orzeczenia do szkoły ponadgimnazjalnej. Orzeczenia dotyczące wad słuchu i wzroku nie wydaje poradnia w Radomsku, tylko w Piotrkowie Trybunalskim, co wpływa na wydłużenie terminu oczekiwania. W wielu poradniach zespoły orzekające mają przerwę w okresie wakacyjnym i na

¹⁸ Dalej zw. „SIO”.

¹⁹ Uczeń Technikum od roku szkolnego 2014/2015 i uczeń ZSZ od roku 2016/2017.

²⁰ Uczeń Technikum od roku 2015/2016.

²¹ Tab. NP 2 - Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego o orzeczonej 1 niepełnosprawności.

²² Orzeczenie PPP w Piotrkowie Tryb. nr 108 z dnia 22.10.2014 r.

początku roku szkolnego wydłuża się termin oczekiwania na kolejne badanie. Z orzeczenia do gimnazjum wynikało, że uczeń ma wadę genetyczną. Otrzymanie orzeczenia do szkoły ponadgimnazjalnej to formalność – działając na korzyść ucznia, został on objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Na podstawie orzeczenia do gimnazjum założono uczniowi KIPU²³ w dniu 15 września 2014 r. a dopiero po otrzymaniu aktualnego orzeczenia IPET".

(dowód: akta kontroli str. 324-327, 438-441, 443-446)

Nie negując zasadności udzielonej uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej, NIK wskazuje, że dane przedstawione do SIO powinny odzwierciedlać stan obowiązujący, w tym przypadku wynikający z treści dostarczonych do szkoły ważnych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. Ponadto wykazanie w SIO nierzetelnych danych mogło skutkować zawyżeniem subwencji oświatowej uzyskanej przez Powiat Radomszczański w 2015 r.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych do realizacji wsparcia kształcenia specjalnego.

3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie wsparcia kształcenia specjalnego

Opis stanu faktycznego

3.1. W Szkole zatrudnionych było trzech nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie oligofrenopedagogiki oraz pedagog szkolny posiadający kwalifikacje w zakresie terapii pedagogicznej. Nie zatrudniano innych specjalistów oraz pomocy lub asystenta nauczyciela.

W przypadku każdego z uczniów objętych kształceniem specjalnym, w IPET zalecono zajęcia rewalidacyjne w ilości dwóch godzin tygodniowo. Na podstawie badanej próby 10 uczniów²⁴ stwierdzono, że zajęcia te były realizowane w wymiarze dwóch godzin zegarowych tygodniowo. W przypadku częstych nieobecności uczniów na zajęciach w dziennikach rewalidacji wskazywano tego przyczynę.

W ramach zajęć rewalidacyjnych realizowano m.in. ćwiczenia: bogacące zasób słownictwa i wiadomości ogólne, logicznego myślenia, spostrzegawczości, koncentracji uwagi, czytania ze zrozumieniem, percepcji wzrokowej, pisanie ze słuchu, funkcji orientacyjno-przestrzennych, koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz uzupełnienie zaległości przedmiotowych.

Zajęcia rewalidacyjne każdorazowo (bez względu na rodzaj niepełnosprawności ucznia) prowadzili nauczyciele posiadający kwalifikacje w zakresie oligofrenopedagogiki, w ramach tygodniowego wymiaru godzin, zgodnie z art. 42 ust. 2 pkt 1 Karty nauczyciela²⁵.

Zajęcia terapii pedagogicznej prowadził pedagog szkolny posiadający stosowne kwalifikacje.

Terapię pedagogiczną w IPET zalecono siedmiu uczniom objętych kształceniem specjalnym. Uczeń Technikum skorzystał z 34 spotkań w ramach takiej terapii w roku szkolnym 2015/2016 i 32 spotkań w roku 2016/2017. Pozostali z ww. uczniów rzadko korzystali lub nie korzystali z tej formy terapii.

²³ Karta indywidualnych potrzeb ucznia.

²⁴ Vide pkt 1.5.

²⁵ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela (Dz.U. z 2016 r., poz. 1379 ze zm.).

Uczniowie korzystali (w zależności od potrzeb) z oferowanych przez Szkołę zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zarówno w zakresie przedmiotów ogólnokształcących, jak i zawodowych.

Nauczyciele utrzymywali kontakty z rodzicami uczniów objętych kształceniem specjalnym. Spośród badanej próby 10 uczniów, w latach szkolnych 2014/2015 – 2016/2017 odnotowano od 2 do 21 kontaktów rocznie (6 kontaktów średniorocznie na jednego ucznia), zarówno w formie spotkań z rodzicami, jak i rozmów telefonicznych.

(dowód: akta kontroli str. 30-194, 203-215, 328-332, 337)

3.2. W kontrolowanym okresie do Technikum i ZSZ nie uczęszczali uczniowie, którym wydano orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na autyzm lub zespół Aspergera. Do Technikum od roku szkolnego 2015/2016 uczęszczał uczeń z niepełnosprawnością sprzężoną (słabowidzenie i słabosłyszenie).

W ww. okresie w Technikum i ZSZ nie zatrudniano nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie tyflopedagogiki, surdopedagogiki, logopedii, a ponadto – w okresie od 1 stycznia 2016 r. – pomocy nauczyciela.

(dowód: akta kontroli str. 27-29, 203)

3.3. Szkoła dysponowała sprzętem niezbędnym do zajęć z zakresu rewalidacji, takim jak tablice multimedialne z rzutnikami, zainstalowane w dwóch salach przeznaczonych do tego typu zajęć, szkła powiększające do czytania, książki i zeszyty do ćwiczeń oraz gry (m.in. typu puzzle i scrabble). Uczniom słabowidzącym i słabosłyszącym zapewniono możliwość zajmowania miejsca najbliższej tablicy i nauczyciela. Dostosowywano tempo pracy na wykonanie danego zadania do możliwości uczniów. Niepełnosprawny uczeń realizujący w szkole nauczanie indywidualne odbywał zajęcia w specjalnie przygotowanej sali (jedno z pomieszczeń do rewalidacji) z zachowaniem zaleceń z obu wydanych mu orzeczeniach (dot. kształcenia indywidualnego i specjalnego). Uczeń z niepełnosprawnością sprzężoną (słabosłyszenie i słabowidzenie) uzyskał, decyzją Dyrektora Szkoły, zwolnienie z nauki drugiego języka obcego.

(dowód: akta kontroli str. 30-194, 200-201)

3.4. Pomimo braku stosownych zapisów w Statucie Szkoły oraz IPET, w Szkole zapewniono uczniom niepełnosprawnym (objętym kształceniem specjalnym) integrację ze środowiskiem rówieśniczym. Uczniowie ci uczestniczyli w wycieczkach szkolnych i innych imprezach o charakterze kulturalnym i sportowym.

(dowód: akta kontroli str. 11, 30-194, 333-336, 432-436)

Ustalone
nieprawidłowości

1. Zajęcia z zakresu rewalidacji uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na słabowidzenie²⁶ i niepełnosprawności sprzężone (słabowidzenie i słabosłyszenie)²⁷ prowadzone były przez nauczycieli, którzy posiadali kwalifikacje z zakresu oligofrenopedagogiki.

Pani Dyrektor wyjaśniła, że w ww. orzeczeniach nie zalecano prowadzenia zajęć rewalidacyjnych przez tyflopedagoga i/lub surdopedagoga oraz, że jeżeli w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego nie wskazano ww. specjalistów, „to zajęcia prowadzi specjalista z zakresu pracy z dziećmi z deficytami, czyli oligofrenopedagog”.

NIK nie podziela takiej opinii. Zgodnie z § 7 ust.2 rozporządzenia MEN z 2015 r. - w szkołach ogólnodostępnych, w których kształceniem specjalnym objęci są

²⁶ Uczeń Technikum od roku szkolnego 2014/2015 i uczeń ZSZ od roku 2016/2017.

²⁷ Uczeń Technikum od roku 2015/2016.

uczniowie posiadający stosowne orzeczenie wydane ze m.in. względu na niepełnosprawności sprzężone, zatrudnia się dodatkowo nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych lub specjalistów, lub pomoc nauczyciela.

W orzeczeniu wydanym dla ucznia z niepełnosprawnością sprzężoną zalecono m.in., że: „niezbędne jest zapewnienie uczniowi dodatkowej pomocy w formie indywidualnej rewalidacji skierowanej przede wszystkim na rozwijanie umiejętności posługiwania się kodem językowym w mowie oralnej i pisemnej”. W uzasadnieniu wskazano, że: „wrodzona niepełnosprawność narządu słuchu i wzroku w znaczący sposób ograniczają (...) szybkie pozyskiwanie informacji o charakterze werbalnym i wizualnym, stąd konieczność wspierania procesu edukacyjnego formami rewalidacyjnymi i wyrównawczymi oraz odpowiednimi metodami przekazu i sprawdzania wiedzy”.

(dowód: akta kontroli str. 27-51, 136-143, 329-330, 412-418, 446)

W związku z powyższym oraz w odniesieniu do cytowanego wcześniej przepisu, NIK wskazuje, że zajęcia rewalidacyjne z uczniem z niepełnosprawnościami sprzężonymi (słabowidzenie i słabosłyszenie) powinni prowadzić specjaliści lub nauczyciele posiadający kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej odpowiednie dla danej niepełnosprawności, tj. tyflopadaagog i/lub surdopadaagog. Z kolei, dla zapewnienia rzetelnych działań w zakresie rewalidacji uczniów słabowidzących, w ocenie NIK, wymagane jest zatrudnienie tyflopadaagoga.

2. Uczniowie objęci kształceniem specjalnym nie uczestniczyli w zajęciach rewalidacyjnych w wymaganej liczbie godzin oraz w ograniczonym zakresie korzystali z terapii pedagogicznej.

a) W badanej próbie 10 uczniów²⁸ stwierdzono, że:

- spośród siedmiu uczniów ZSZ:

- trzech uczniów w 2016 r. i w 2017 r. ukończyło 3-letni okres nauczania w ZSZ. W tym okresie odbyli oni zajęcia rewalidacyjne w liczbie: 147 godzin (rocznie 31, 62 i 54), 140 godzin (rocznie 57, 48 i 35) oraz 114 godzin (rocznie 20, 41 i 53), przy zaplanowanej liczbie godzin wynoszącej odpowiednio: 163 (36, 68, 59) i 203 (64, 74, 65).
- dwóch uczniów w kontrolowanym okresie odbyło 2 lata edukacji w ZSZ, w tym: 97 i 102 godziny zajęć rewalidacyjnych (rocznie odpowiednio: 46 i 51 godzin oraz 54 i 48 godzin), przy zaplanowanej liczbie godzin wynoszącej odpowiednio: 120 (46 i 51) oraz 136 (73 i 63)
- jeden uczeń ukończył pierwszy rok edukacji i w tym czasie odbył 27 godzin zajęć rewalidacyjnych, przy zaplanowanej liczbie 55 godzin.
- jeden uczeń powtarzał klasę i w dwóch latach szkolnych odbył 46 godzin zajęć rewalidacyjnych (rocznie 32 i 14), przy zaplanowanej liczbie 97 godzin (63 i 34 godziny),

- spośród trzech uczniów Technikum, do czasu zakończenia kontroli:

- jeden uczeń ukończył 3 lata szkolne i odbył 137 godzin zajęć rewalidacyjnych (rocznie 45, 58 i 34), przy liczbie planowanej 166 godzin (48, 74, 44),
- jeden uczeń ukończył 2 lata szkolne i odbył 122 godziny zajęć rewalidacyjnych (rocznie 68 i 54), przy liczbie planowanej 142 godzin (76 i 66),
- jeden uczeń odbył rok nauki, w tym 49 godzin zajęć rewalidacyjnych, przy liczbie planowanej 63 godzin.

(dowód: akta kontroli str. 27-29, 328)

²⁸ Vide pkt 5.1.

b) Czterech uczniów ZSZ w ograniczonym zakresie korzystało z zalecanej w IPET terapii pedagogicznej, uczestniczyli bowiem tylko w: 3 spotkaniach w ramach takiej terapii w roku 2015/2016²⁹, 12 spotkaniach w roku 2016/2017 i 1 spotkaniu w roku 2016/2017³⁰, 1 spotkaniu w roku 2016/2017³¹ oraz 7 spotkaniach w roku 2014/2015³².

Dla dwóch uczniów w Szkole w ogóle nie przeprowadzano zalecanej w IPET terapii pedagogicznej³³.

Pani Dyrektor wyjaśniła, że niska frekwencja na zajęciach rewalidacyjnych i terapii pedagogicznej wynika z faktu zamieszkiwania uczniów poza Radomskiem (konieczność dojazdów środkami komunikacji publicznej o określonych godzinach). Uczniowie „bardzo często nie mają kiedy realizować dodatkowych zajęć”; „bardzo często po szkole pracują w gospodarstwie lub dodatkowo w zakładzie (potrzeba dodatkowego zarobku”. „Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolne. Zdarza się, że uczeń nie może lub nie chce uczestniczyć w dodatkowych zajęciach terapii”.

Pani Dyrektor wyjaśniła, że Szkoła podejmowała działania mobilizujące wobec uczniów i ich rodziców w celu zwiększenia frekwencji na zajęciach dodatkowych. „Były to wielokrotne indywidualne rozmowy z uczniami, zachęcające i nakłaniające ich do udziału w zajęciach, przedstawianie pozytywnych efektów zajęć, ale też rozmowy z rodzicami uczniów uświadamiające im zalety uczestnictwa w zajęciach”.

(dowód: akta kontroli str. 30-194, 331, 443-446)

NIK wskazuje, że działania te nie przyniosły jednak oczekiwanego efektu, o czym świadczą wyniki kontroli w tym zakresie. Ponadto liczba realizowanych zajęć rewalidacyjnych jest znacząco niższa od minimalnych wytycznych Ministerstwa Edukacji Narodowej. Zgodnie z załącznikami nr 6 i 8 do rozporządzenia MEN z 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych³⁴, w oddziałach ogólnodostępnych zasadniczej szkoły zawodowej (w trzyletnim okresie nauczania) i technikum (w czteroletnim okresie nauczania), minimalny wymiar zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych wynosi dla jednego ucznia odpowiednio: 190 i 240 godzin. Średnioroczny wymiar zajęć rewalidacyjnych powinien wynieść więc 63-64 godziny w przypadku ZSZ i 60 godzin w przypadku Technikum.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Zajęcia rewalidacyjne często prowadzone były w Szkole w późniejszych godzinach popołudniowych, w przypadku ZSZ nawet po ośmiu godzinach lekcyjnych, pomiędzy godzinami 15:00 a 17:00.

Pani Dyrektor wyjaśniła, że Szkoła nie ma możliwości prowadzenia takich zajęć w innych godzinach, co jest spowodowane specyfiką ZSZ. Uczniowie uczęszczają do szkoły tylko dwa lub trzy dni w tygodniu, a w pozostałe dni realizują kształcenie praktyczne w zakładach pracy. Zajęcia rewalidacyjne w opinii Pani Dyrektor nie mogą odbywać się przed lekcjami, ponieważ zajęcia kończyłyby się później, co pozostałym uczniom utrudniłoby powroty do domów.

(dowód: akta kontroli str. 11, 329-330, 443-446)

²⁹ Uczeń ZSZ w latach 2014/2015-2016/2017 (orzeczenie nr 70 z 5.12.2014 r., niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim).

³⁰ Uczeń ZSZ od roku 2015/2016 (orzeczenie nr 233 z 2.07.2015 r., niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim).

³¹ Uczeń ZSZ do roku 2016/2017 (orzeczenie nr 60-2016/2017 z 21.09.2016 r., ślabowidzenie)

³² Uczeń ZSZ od roku 2014/2015 (orzeczenie nr 102 z 19.02.2015 r., niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim).

³³ Uczeń Technikum w latach 2014/2015-2016-2017 (orzeczenie nr 108/2014 z 22.10.2014 r., ślabowidzenie oraz uczeń ZSZ od roku 2016/2017 (orzeczenie nr 155/2015-16 z 31.05.2016, niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim).

³⁴ Dz.U. z 2012 r., poz. 204 ze zm.

NIK wskazuje, że prowadzenie zajęć rewalidacyjnych z uczniem, który w danym dniu uczestniczył już w ośmiu godzinach zajęć lekcyjnych nie służy głównemu celowi rewalidacji, tj. skutecznemu przywracaniu osobom niepełnosprawnym możliwie pełnej sprawności. Osoby przemęczone nie są w stanie ponieść wymaganego wysiłku intelektualnego, jakiego oczekuje się od nich w ramach tego typu zajęć. Mogą one gorzej radzić sobie z zadanymi problemami, a nawet odczuwać zniechęcenie do udzielanych im form pomocy, a w konsekwencji rezygnować z udziału w zajęciach.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości realizację zaplanowanych działań w zakresie wsparcia kształcenia specjalnego

4. Nadzór, monitorowanie i ewaluacja procesu wspierania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Opis stanu faktycznego

4.1. Zgodnie z rozporządzeniami MEN z 2010 r. i 2015 r., zespół opracowuje IPET, po dokonaniu wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia³⁵ oraz nie rzadziej niż raz w roku dokonuje okresowej WOPFU (od dnia 1 września 2015 r. – nie rzadziej niż dwa razy w roku)³⁶.

W Szkole nie dokumentowano przeprowadzania kompleksowej WOPFU, w sposób określający funkcjonowanie ucznia we wszystkich możliwych do oceny i ważnych z punktu określenia udzielanej pomocy obszarach. Składowe tej oceny odnotowano w IPET. Pierwszym punktem każdego IPET była charakterystyka ucznia w postaci wyszczególnienia jego mocnych i słabych stron, natomiast w jednym z ostatnich punktów – ocena efektywności udzielonej pomocy z zaleceniami do dalszej pracy, w której m.in. wskazywano, czy uczeń uczestniczył w zajęciach rewalidacyjnych i jak był sklasyfikowany. Oceny tej dokonywano w obowiązujących terminach.

Nie wystąpiły przypadki modyfikacji IPET. W opinii Pani Dyrektor nie było takiej potrzeby.

W badanym okresie, spośród 16 uczniów objętych kształceniem specjalnym, czterech uczniów (niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim) zrezygnowało z nauki w ZSZ, z tego:

- uczeń³⁷ w roku szkolnym 2015/2016 powtarzał II klasę (był to jedyny uczeń objęty w badanym okresie kształceniem specjalnym, który korzystał z przedłużenia etapu edukacyjnego). W ocenie efektywności IPET wskazano, że uczeń nie uczestniczył w zajęciach wyrównawczych, uczestniczył natomiast w zajęciach rewalidacyjnych ale do wszelkiej pomocy odnosił się niechętnie. W I półroczu 2015/2016 miał słabą frekwencję i po tym półroczu był niesklasyfikowany. Po klasyfikacji i w związku z osiągnięciem pełnoletności odebrał dokumenty ze Szkoły. Szkoła nie posiadała informacji, czy kontynuował naukę w innej placówce;

³⁵ Dalej zw. „WOPFU”.

³⁶ §5 ust. 4 i 9 rozporządzenia MEN z 2010 r., §6 ust. 4 i 9 rozporządzenia MEN z 2015 r.

³⁷ Orzeczenie nr 216 z 2.07.2014 r.

- uczeń³⁸ przyjęty do Szkoły w roku 2014/2015. Po pierwszym półroczu 2014/2015 r. rodzice odebrali dokumenty ze Szkoły informując, że dziecko będzie kontynuowało naukę w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym;
- uczeń³⁹ przyjęty do Szkoły w roku 2014/2015. W IPET wskazano, że nie uczęszczał na zajęcia szkolne (stała nieobecność w Szkole). Wychowawca klasy nawiązywał kontakt z rodzicami, jednak nie skutkowało to poprawą frekwencji ucznia w Szkole. W listopadzie 2014 r. rodzice odebrali ze Szkoły dokumenty ucznia informując, że przenoszą dziecko do innej placówki ze względu na lepszy dojazd.
- uczeń⁴⁰ przyjęty do Szkoły w roku 2014/2015. Pani Dyrektor wyjaśniła, że w związku z problemami ucznia w nauce Szkoła zwróciła się do opiekuna dziecka o przebadanie go w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Po dostarczeniu orzeczenia, w którym stwierdzono niepełnosprawność intelektualną został założony IPET. Mimo pracy z uczniem, nie udało się uzupełnić zaległości sięgających nauczania początkowego. Po roku szkolnym 2014/2015 opiekun dziecka postanowił przenieść je do specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego.

W jednym przypadku uczeń objęty kształceniem specjalnym odbywał w Szkole indywidualne nauczanie⁴¹. Orzeczenie w tej sprawie wydane zostało przed rozpoczęciem nauki w Szkole.

(dowód: akta kontroli str. 30-194, 412-418)

4.2. Dyrektor Szkoły obejmowała nadzorem proces wsparcia kształcenia specjalnego oraz realizację zaleceń orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. W tym zakresie planach nadzoru pedagogicznego ujęto:

- na rok szkolny 2014/2015 – kontrolę dokumentacji uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną, w tym sprawdzenie dokumentacji IPET,
- na rok 2015/2016 – kontrolę jw. Ponadto zaplanowana została ewaluacja wewnętrzna wspomagania przez Szkołę rozwoju uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji (badane zagadnienia: rozpoznanie możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, indywidualizacja procesu edukacji oraz dostosowywanie zajęć rozwijających zainteresowania i wspomagających rozwój ucznia wymagającego wsparcia),
- plan na rok 2016/2017 – kontrolę realizacji zajęć rewalidacyjnych.

W sprawozdaniach z planu nadzoru pedagogicznego za lata 2014/2015 i 2015/2016, w zakresie ww. tematu kontroli wskazano, że: „*nie wszyscy wychowawcy na bieżąco uzupełniają dokumentację, nie wszyscy informują uczniów o zaleceniach i nie kontrolują, czy wychowankowie korzystają z dodatkowych zajęć*”. W następstwie tego ustalenia Dyrektor wzmogła nadzór w zakresie sprawdzania wpisów dokonywanych w dokumentacji uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną oraz zalecił kontrolowanie frekwencji uczniów na dodatkowych zajęciach.

Plany i sprawozdania dotyczące nadzoru pedagogicznego były terminowo przedstawiane Radzie Pedagogicznej Szkoły.

W sprawozdaniu z ewaluacji za rok szkolny 2015/2016 - w zakresie wspomagania przez Szkołę rozwoju uczniów z uwzględnieniem indywidualnej ich sytuacji - wskazano m.in., że Szkoła stwarza warunki do poszerzenia poziomu nauczania

³⁸ Orzeczenie nr 166 z 12.05.2014 r.

³⁹ Orzeczenie nr 105 z 20.06.2014 r.

⁴⁰ Orzeczenie nr 102 z 19.02.2015 r.

⁴¹ Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nr 11/2016-17 z dnia 20.09.2016 r.

Orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego nr 232/2015-16 z dnia 30.08.2016 r.

i osiągnięcia sukcesu wszystkim uczniom na miarę ich indywidualnych możliwości oraz podejmuje działania w zakresie wspierania uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji.

Z protokołów posiedzenia Rady Pedagogicznej nie wynikało, aby w ramach tych posiedzeń nauczyciele realizujący kształcenie specjalne zgłaszali potrzeby uzyskania wsparcia przy realizacji przez nich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Dyrektor Szkoły wskazała, że nauczyciele, którzy zidentyfikują problem w ww. zakresie, to pierwszej kolejności kontaktują się z pedagogiem szkolnym. Jeżeli pedagog szkolny nie jest w stanie udzielić im wsparcia, to zwraca się z danym problemem do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Radomsku i uzyskuje stosowne wsparcie.

Dyrektor Szkoły dodatkowo wspomagał nauczycieli w ww. zakresie organizując stosowne szkolenia dla Rady Pedagogicznej (szerzej w pkt 4.3. wystąpienia).

W badanym okresie Szkoła nie była kontrolowana w zakresie objętym niniejszą kontrolą NIK. Przeprowadzana - przez Kuratorium Oświaty w Łodzi - ewaluacja zewnętrzna w ZSZ (w 2014 r.) i Technikum (w 2015 r.) również nie obejmowała ww. zakresu.

(dowód: akta kontroli str. 338-394)

4.3. W zakresie wsparcia kształcenia specjalnego Szkoła współdziałała głównie z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Radomsku w formie bezpośrednich kontaktów z jej pracownikami oraz w formie szkoleń organizowanych przez tę poradnię dla rady pedagogicznej w tematach: „Uczeń z dysfunkcjami i niepełnosprawnością intelektualną w szkole masowej – integracja w systemie klasowo-lekcyjnym”, „Indywidualizacja procesu nauczania”, „Jak czytać opinie i orzeczenia poradni”, „System pomocy psychologiczno-pedagogicznej – tworzenie dokumentacji”, „Jak stworzyć dobrze zintegrowaną klasę”, „Techniki motywacyjne – aby uczniom chciało się chcieć”, „Komunikacja motywująca i wspierająca”.

(dowód: akta kontroli str. 432-436)

4.4. Czterech wybranych nauczycieli (dwóch wychowawców klas i dwóch oligofrenopedagogów), którzy w badanym okresie prowadzili zajęcia z uczniami wymagającymi kształcenia specjalnego, dobrze oceniło funkcjonowanie w Szkole uczniów z niepełnosprawnościami. Wskazywano na wysoki poziom integracji tych uczniów z młodzieżą szkolną. Nauczyciele pozytywnie ocenili realizację zaleceń orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego i udzielaną w Szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną. W odniesieniu do pomocy zewnętrznej dotyczącej kształcenia specjalnego wskazywano na współpracę z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Radomsku w zakresie udzielanych szkoleń dla rady pedagogicznej Szkoły i konsultacji indywidualnych. Pozytywnie oceniano ideę edukacji włączającej. Wskazywano, że daje ona szansę na lepsze funkcjonowanie niepełnosprawnej młodzieży w dorosłym życiu (zwiększa aktywność społeczno-zawodową) oraz wpływa na poprawę poczucia własnej wartości, a w odniesieniu do całej społeczności szkolnej – uczy tolerancji i akceptacji. Tym niemniej wskazywano też na pewne zagrożenia realizacji tego typu edukacji, w tym na poziomie ogólnym: brak zaangażowania ze strony ucznia, jego niska frekwencja na zajęciach, brak indywidualnego podejścia nauczycieli do ucznia, czy brak wsparcia ze strony nauczycieli i środowiska rówieśniczego.

Proponowane formy poprawy funkcjonowania systemu edukacji włączającej nauczyciele odnieśli do kontrolowanej Szkoły. Wskazano na zbyt dużą ich zdaniem liczbę uczniów w klasach, do których uczęszczali uczniowie niepełnosprawni (często ponad 30 osób), potrzebę modyfikacji planu zajęć, tak aby zajęcia rewalidacyjne nie musiały odbywać się po zajęciach lekcyjnych. W odniesieniu do całości systemu

jeden z nauczycieli wskazał, że nauczyciele oceniający możliwości i zainteresowania niepełnosprawnego ucznia - obok rodziców/opiekunów prawnych - powinni również mieć wpływ na wybór formy i miejsca jego kształcenia. Nauczyciele wskazywali, że prowadzenie zajęć z uczniami niepełnosprawnymi nie wpływało na wysokość ich wynagrodzenia.

(dowód: akta kontroli str. 395-407)

Ustalone
nieprawidłowości

W Szkole nie dokumentowano przeprowadzania wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia, o której mowa w rozporządzeniach MEN z 2010 r. i 2015 r., zarówno przed opracowaniem IPET, jak i w okresach późniejszych. Dokumentowane były jedynie składowe takiej oceny (vide pkt 4.1. wystąpienia).

Pani Dyrektor wyjaśniła, że: „WOPFU dokonujemy podczas pierwszego spotkania zespołu nauczycieli uczących danego ucznia na podstawie orzeczenia i pierwszych spostrzeżeń dotyczących zachowania ucznia w szkole. Informacje o mocnych i słabych stronach ucznia – składowe WOPFU zamieszczamy w pkt I IPET. Dokonując oceny efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej zespół omawia funkcjonowanie ucznia w szkole, uzyskiwane wyniki w nauce, podkreśla mocne strony, ustala wskazówki do dalszej pracy. WOPFU i udzielonej mu pomocy może odbywać się również podczas spotkań zespołów nauczycielskich, które odbywają się co najmniej dwa razy w ciągu roku szkolnego. Nauczyciele na bieżąco prowadzą wymianę spostrzeżeń dotyczących funkcjonowania ucznia i udzielania mu pomocy w procesie dydaktyczno-wychowawczym”.

(dowód: akta kontroli str. 412-418)

NIK wskazuje, że w celu właściwego udokumentowania ewaluacji każdego IPET zasadnym jest opracowanie kompleksowego dokumentu (WOPFU) wskazującego na przeprowadzenie takiego badania. Dokument taki stanowiłby byłby wsparcie dla każdego z nauczycieli ucznia objętego kształceniem specjalnym w zakresie własnego udziału w procesie takiego kształcenia. Ponadto przyjęta w Szkole procedura tworzenia WOPFU nie umożliwiała udziału rodziców lub prawnych opiekunów uczniów objętych kształceniem specjalnym w jej dokonywaniu, co jest wymagane przepisami § 5 ust. 10 rozporządzenia MEN z 2010 r. i § 6 ust. 10 rozporządzenia MEN z 2015 r.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonej nieprawidłowości nadzór, monitorowanie i ewaluację procesu wspierania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴², wnosi o:

1. Rzetelne dokumentowanie wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia, zarówno na etapie opracowywania IPET, jak i w procesie ewaluacji tego dokumentu.
2. Zapewnienie prowadzenia zajęć rewalidacyjnych przez nauczycieli lub specjalistów posiadających kwalifikacje odpowiednie rodzaju niepełnosprawności danego ucznia.

⁴² Dz.U. z 2017 r., poz. 524

3. Zapewnienie wymaganego wymiaru godzin zajęć rewalidacyjnych oraz zaplanowanych zajęć terapii pedagogicznej.
4. Zapewnienie właściwych informacji o uczniach objętych kształceniem specjalnym w Systemie Informacji Oświatowej.
5. Uwzględnienie zadań Szkoły w zakresie integracji uczniów niepełnosprawnych ze środowiskiem rówieśniczym (w tym z uczniami pełnosprawnymi) w statucie Szkoły oraz w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, dnia 7 lipca 2017 r.

Kontroler
Zbigniew Łabęcki
Doradca techniczny



podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi

Dyrektor
Przemysław Szewczyk



podpis

